

Отже, члени родини Гороховичів успішно “рвали греблі бездуховності, байдужості до долі української мови, нехтування культурною та літературною спадщиною свого народу” [9]. Свого часу мудрий досвідчений педагог А. Горохович наголосила, що: “Успіх є куди кращим учителем як невдача. Тож не можна говорити забагато про невдачі, киснути у нездоровому соці,... Коли забагато помилок і невдач, тоді нема віри, ні сили змагатися з трудами” [10].

1. Храплива-Щур Л. Одну зимову неділю... // Пластовий шлях. – 1989. – Ч.2 (88). – С.42–50.
2. Русанов В. Магістр Ордена Вічного Вогню. / Горохович А.Т. Багатшати душею. Твори. – Рівне, 2011. – С. 47.
3. Когуська Н. Антоніна Горохович – світла постать виховного ідеалу.../ Горохович А.Т. Багатшати душею. Твори. – Рівне, 2011. – С. 43.
4. ЦДІАУ у Львові, Ф. 389, оп. 1, спр. 184, арк. 1-10; спр. 750, арк. 47, 49.
5. Візитів Ю.М. Пластовий рух на Волині в міжвоєнний період. – Рівне, 2008. – С. 94.
6. ДАРО, ф. 86, оп. 2, спр. 248, арк. 106; ДАВО, ф. 1, оп. 2, спр. 1856, арк. 14-16, ЦДІАУ у Львові, ф. 389, оп. 1, спр. 22, арк. 61-75; спр. 185, арк. 35; спр. 750, арк. 1-2.
7. ДАРО, ф. 30, оп. 18, спр. 1430, арк. 98, 107, 119, 131.
8. ДАРО, ф. 30, оп. 18, спр. 1430, арк. 111; ф. 126, оп. 1, спр. 169, арк. 3-6.
9. Русанов В. Магістр Ордена Вічного Вогню. / Горохович А.Т. Багатшати душею. Твори. – Рівне, 2011. – С. 48.
10. Горохович А. Якими ми є провідниками? // В дорогу з юнацтвом. – 1972, грудень. – Ч. 5(17). – С. 2–5.

С.В. Терський, А.Я. Підкович

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних і соціальних наук

ДУХОВНІ СКАРБИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Рецензія на книгу: Моргун В.А. “МАР. “Поема вольного народу”:

Вступ до сакральної історії України”. – Київ; Донецьк: Промінь, 2013. – 168 с.

Відродження України збудило в широких колах національної інтелігенції намагання глибше дослідити духовні основи єднання з малою Батьківщиною, власні корені та місце культових об’єктів козацького краю у сакральному просторі планети. Автор книги, доктор історичних наук, професор Донецького національного університету багато десятиліть мешкає далеко поза межами своєї малої Батьківщини, однак не позбувся тісного духовного зв’язку з рідною землею.

Узагальнюючим виявом цього зв’язку, зрештою, і стала багатогранна праця “МАР. “Поема вольного народу”: Вступ до сакральної історії України”. Вона присвячена батьківщині автора (округи міста Погребище Вінницької області), її сучасним тривогам та здобуткам, а також складній і маловідомій історії цього краю. Книга має незвичайну структуру і поєднує в собі не тільки прозовий історико-культурний огляд, присвячений тому чи іншому питанню, але й його поетичне вираження. Якщо проза – це хід людської думки, то вірші – її політ. На жаль, будучи не дуже добре обізнаними в художній поезії, ми тим більше не аналізуватимемо вірші автора і зазначимо лише, що відчутна їх просякнутість любов’ю та переживаннями за долю рідного краю.

У цьому відгуку ми спробуємо детально проаналізувати основне інформаційне навантаження прозової частини. У самій назві автор розміщує центральне слово свого натхненного твору – “МАР”, яке має розлоге коріння у індоєвропейських мовах та несе глибоке сакральне навантаження. Саме “МАР”, Чорний камінь біля подільського Погребища, ідентифікується вченим-патріотом як втрачений літописний “кін землі Руської”. Дещо несподіваний поворот у вигляді простеженого автором зв’язку між цим культовим місцем, маловідомим (сумнівним з першого погляду) духовно-лицарським орденом Мара (Доброго самаритянина) та “Тридцятикілометровою

дорогою крові” між Єрусалимом та Єрихоном зацікавлює читача, однак не дає ніякої зачіпки звідки ця інформація. Занепокоєння науковця щодо того, що коїться в нашій країні, проявляється тим, що нам (читачам) пропонують спрямувати свої погляди до деяких нагальних буденних проблем. Стурбованість суперечливими реформами українського села виражена в коротенькому повідомленні-роздумі про долю того, що робиться в аграрному секторі і які наслідки ми можемо отримати у найближчому майбутньому.

Не менш свіжому питанню “Єврореволюції 2013” (“Революції гідності”) автор приділив окрему увагу, зосередившись на зв’язку між революційними подіями 2004 р. та новими хвилюваннями кінця 2013 р. Розділяючи думки Василя Моргуна відносно безвідповідальності українських можновладців, ми не можемо не погодитися з висновком про те, що влада в Україні нічому не вчиться. у контексті революційних подій професор навів ще кілька цікавих ідей відносно взаємозв’язку людських емоцій, незадоволень та проявів крайностей з природними аномаліями та катастрофами. Особливої уваги заслуговує авторське бачення одного із можливих способів подолання кризи влади у нашій країні. На думку Василя Андрійовича, альтернатива у нас одна: “пряма демократія, козацько-марівська Чорна Рада. ...По суті, новими політичними органами покликані стати Майдан у Києві та регіональні майдани”. Вважаємо за важливе відзначити та погодитися із застереженням професійного історика про те, що якщо уже йти до прямої демократії, то винятково конституційним шляхом. Із уроків цих двох революцій автор підкреслює два найважливіші висновки:

1. В Україні влада і опозиція дуже легко створюють напружену ситуацію у суспільстві, а потім із неї самотужки, дуже важко, вибирається український народ.

2. Розмовляти з українським народом з позиції сили неможливо в принципі.

Також нами поділяються такі погляди у баченні майбутнього України, як “державний нейтралітет” у повному його розумінні, а не суб’єктивізованому з тієї чи іншої сторони протистояння. Близькі нам і думки автора відносно необхідності суспільної угоди – так званий “громадський нейтралітет”; добровільний мораторій, який оголошується громадянами, громадянським суспільством, партіями і профспілками на різноманітні чвари, котрі загрожують територіальній цілісності та державному суверенітету.

Повертаючись до історичного екскурсу, у наступному розглядуваному питанні автор намагається проаналізувати символізм та взаємозв’язок таких подій, як прийняття Конституції України (1996 р.) та вбивство у Погребищі-на-Росі трьох православних священників і вплив останньої трагедії на розгортання національно-визвольних змагань XVII ст. Ми не переказуватимемо аргументів автора, підтверджувати чи спростовувати наявність зв’язку між цими непересічними фактами, однак ми можемо сприйняти їх символізм і погодитися з висновками, до яких приходять пан Василь: “...саме після 1648 р. ...вперше після занепаду Київської Русі у неї [України] з’являється державна ідея”.

Історичний екскурс впродовж усієї праці часто приводить автора до рідного краю, що дає змогу читачам ознайомитись з різними поглядами на культову значущість описуваного місця. Проводячи численні аналогії з минулого, вчений також розкриває своє бачення можливих позитивних змін. Однією з таких ідей є створення “екосоціонаукограду Новий Звенигород”, символічне розташування якого неподалік від священного місця – межового каменю Мару у Погребищі, колишньому “козацькому Єрусалимі” на Чорному шляху або “дорозі крові” (Київ – Мар/Погребище – Лядова) – мало б закрити “чорну діру”, котра висмоктує з України останні соки. А у практичнішому плані (у авторському баченні) це місто повинне подати приклад впровадження нових технологій, традицій та більш людських норм і правил співжиття громадян. Бажання визначити споконвічну модель української держави та громадянського суспільства привело автора до прикладу Швейцарії. Однак вичерпність висновків, до яких він доходить, не може бути сприйнята однозначно; це свідчить про його наукову сміливість, проте вносить деяку упередженість в книгу. Безальтернативність моделі козацько-селянської республіки, або більш модерне формулювання “козацько-селянська фермерська

республіка”, звучить у сучасних умовах як щось архаїчне і без детального пояснення, що саме мається на увазі, викликає застереження. Згладжує занепокоєння науковий підхід до цього складного питання у вигляді об’єднання довкола МАР України – Міжгалузевої академії розбудови України, однак ця інституція ще потребує своєї реалізації.

Декларацію неминучості сакральної трансформації наукових громадських організацій в козацько-лицарський орден-братство Мару з центром на Погребищанщині біля витоків Росі також не можна віднести до очевидних. Якщо прояви символічного зародження нової Запорозької Січі ми можемо сприйняти, то їх перевтілення у таке утворення, яке поки що нікому не відоме – на наш розсуд, малоімовірно. До життєздатних ідейних конструкцій можна віднести запропоновані автором козацько-селянські сільські громади. Головною фігурою на селі та в країні професор В. Моргун вбачає саме козака-фермера, а панівною формою власності – велику державну або суспільну власність, з широким залученням приватної власності у середньому та дрібному виробництві. На жаль, оцінити усю перспективність запропонованої господарської моделі нам, як науковцям-гуманітаріям, складно. Значно легше ми можемо погодитись з тією авторською думкою, згідно з якою нас чекає непростий, суперечливий, але надто цікавий процес формування громадянського суспільства нового типу, націленого на конструктивний діалог і плідне співробітництво держави та народу. Також ми поділяємо курс нейтралітету, як єдиного напрямку внутрішньої та зовнішньої політики, котрий ще в змозі примирити і об’єднати правий та лівий береги Дніпра.

Історичний екскурс до часів козацтва знайомить читача з основними постатями початкового етапу національно-визвольних змагань під проводом Богдана Хмельницького. Уже згадуваній страті трьох православних священників 28 червня 1648 р. автор приділяє велику увагу. Постать князя Яреми Вишневецького викликає суперечки у багатьох наукових колах, з огляду на неоднозначність вчинків цього найвпливовішого магната Речі Посполитої. Професору здалося за необхідне акцентувати увагу на тому, чому саме Погребище стало одним із тих міст, куди був направлений один з його нищівних ударів. Окрім релігійної значущості Погребища, Я.Вишневецького могла цікавити саме розправа над близькими родичами Максима Кривоноса. Елемент кровної помсти простежується автором і у біографії Б.Хмельницького, а також акцентується увага на важливості допомоги його бойових побратимів і можливій причетності усіх до відомого Мальтійського ордену. Ці та інші авторські акценти доволі цікаві, однак потребують детальнішого дослідження.

Окремої уваги заслуговує частина, присвячена Т.Г.Шевченку. Відомі та маловідомі сторінки життя Кобзаря на диво логічно вкладаються в авторську модель сакралізації українського Поросся та України загалом.

Що стосується візуального оформлення книги, то тут, безперечно, пророблена велика праця. Гармонійне поєднання прози і поезії з чисельним візуальним супроводом заслуговує на похвалу. Несподіваною видається першопочаткова задуманість цієї книги як такої, що є відсутня у вільному продажі. Однак надіємось, що це зумовлене сучасними нестабільними умовами, і невдовзі ми зможемо побачити як цю, так і ще інші книги, задекларовані паном Моргуном у вступі.

Що хотілося б відзначити назагал. Перед нами, без сумніву, вкрай потрібна і талановита праця, значна частина неабиякого впливу котрої на читача зумовлена обраним рідкісним жанром – історико-героїчна поема з розлогими коментарями. Рецензенти приділили багато уваги розбору концептуальних положень “Поєми вольного народа”, їх прямому, безпосередньому співвідношенню з минулим та сьогоденням України. У деяких принципових аспектах зійшлися з автором, щодо інших висловили свої застереження. Проте потрібно пам’ятати про головне: перед нами не звичайна світська, а сакральна історія України, що перегукується зі світською, але має, за задумом автора, жити за своїми власними, ще малодослідженими законами.

Зрозуміло, що виокремлення і формалізація цих законів, які б враховували провіденціальне підґрунтя реальних подій, символічно-алегоричне бачення навколишнього світу, парадоксальні аналогії та паралелі тощо, - завдання не для одного покоління дослідників. Тому потрібно віддати

належне професору Моргуну, що він зробив одну з перших спроб поширення духовних законів на закони суспільного розвитку, приклав нове бачення історії до України загалом і у загальних рисах досяг поставленої мети. Про це свідчать хоча б очевидні перегуки численних передбачень автора із нинішньою невтішною ситуацією. Цю спробу можна і потрібно критикувати, як усе нове, що проситься в обжиті пенати, але її неможливо заперечити. Книжка почала своє, вочевидь непросте, та, безперечно, цікаве, насичене життя. Вона, на відміну від багатьох “прісних” монографій, справляє позитивне враження на науковців і, без сумніву, вітатиметься широким читацьким загалом, спраглим за новими, перспективними ідеями, високохудожніми образами та сильними враженнями.

У вітчизняної історіографії почало відростати сакральне або духовно-героїчне, як пише автор – “козацько-бувальщино-думне” крило, і академічній науці потрібно визначитися зі ставленням до цього феномену, нівроку дивовижного для початку III тис. від Р.Х.